

DESCOBRIR LES LLENGÜES DE LA IMMIGRACIÓ: OCULTACIÓ, PREJUDICIS I ALTRES MALENTESOS

Pere Comellas, Mònica Barrieras, Eva Monrós, Montserrat Cortès, Mònica Fidalgo,
M. Carme Junyent

Grup d'Estudi de Llengües Amençades (GELA)
Universitat de Barcelona

1. LA INTERPRETACIÓ DE DADES DEMOLINGÜÍSTIQUES¹

L'estudi demolingüístic i sociolingüístic de la immigració s'enfronta a l'alta complexitat d'un fenomen extremadament dinàmic i divers per naturalesa. De fet, esbrinar en què parla la gent mai no ha estat fàcil. N'hi ha prou amb seguir l'evolució de les preguntes (i les respostes) sobre llengua en diferents qüestionaris censals per adonar-se que no s'ha trobat encara una formulació satisfactòria. Però encara que es trobés, el gran problema de sempre del qüestionari —mètode quantitatiu per excel·lència que, quan és censual, té a més l'avantatge d'abastar l'univers sencer i de no haver-se de basar en inferència estadística—, és que la gent no contesta què fa (si és que això és possible de saber quan parlem de llengües) sinó què creu que fa o què vol fer creure que fa.² En

paraules de Calvet (1999: 90) «...una recerca per qüestionari no ens ofereix la «veritat» sobre les pràctiques lingüístiques, sinó la idea que la gent es fa de les seves pràctiques. Es poden equivocar o fins i tot poden mentir, perquè considerin per exemple que tal llengua és més valuosa que tal altra³».

De fet, en el cas català és molt cridaner el contrast (la contradicció, podríem dir) entre determinades dades lingüístiques estadístiques i la pròpia «observació participant» de la vida quotidiana. Un exemple: el diari *El Punt* del 15 d'abril de 1998 duia una notícia intitulada «Un estudi mostra que el 55% dels habitants de la Catalunya Nord entén el català». En canvi, la impressió que en general s'emporten els catalanoparlants provinents del sud de la frontera francoespanyola és d'absència gairebé

¹ Aquest article s'inscriu en el projecte de recerca «El rol de las lenguas de la inmigración en la escuela» (FFI2009-09955), finançat pel Ministerio de Ciencia e Innovación.

² Això sense comptar que el qüestionari, per naturalesa, tendeix a la simplificació. Cal dissenyar-lo pensant en el maneig de grans quantitats de dades, i per tant amb respostes tancades, fàcilment codificables i/o quantificables. Un exemple a l'atzar, ben llunyà: «La pregunta plantejada el 2001 en el Cens Nacional [d'Austràlia] deia: “Parla una llengua diferent de l'anglès a casa?” [...] (només se'n codificava una, la usada amb més freqüència) [...] La pregunta

sobre l'ascendència deia: “Quina és la seva ascendència?”. Tot i que s'oferia als enquestats l'oportunitat d'annotar-hi múltiples ascendències, només es codificava la primera.» (Clyne i Kipp 2006: 11)

³ Un cop reconegut i degudament tingut en compte, aquest fet no és ni positiu ni negatiu. El mateix Calvet continua dient que «La “mentida” és, doncs, tan informativa com la “veritat”, i la pregunta sobre per què la gent tria parlar aquesta llengua i no aquesta altra té tan interès com la de per què la gent pretén parlar aquesta llengua i no aquesta altra» (Calvet 1999: 90). El problema és com distingir quan es diu el que es fa i quan el que es vol fer.

total del català en aquesta zona. És possible atribuir una distància tan gran entre dades quantitatives i impressions personals només al biaix de l'observació personal? O és que el biaix no és només a les pròpies impressions?

Problemes semblants podem trobar a l'hora de determinar, per exemple, quina és la proporció de la població resident a Catalunya que té una llengua primera que no és ni el català ni el castellà, així com quin pes tenen determinades llengües com l'àrab o l'amazic. Vegem-ne algunes aproximacions quantitatives. En un estudi de Miquel Strubell de l'any 2008 basat en 1.108 entrevistes amb qüestionari (Strubell 2008), a la pregunta *Digui'm, si us plau, quina llengua va parlar primer, a casa, quan era petit*, un 7% dels enquestats no contesta ni català ni castellà. Ara bé, un 1% responen altres llengües de l'Estat i un 4% altres llengües d'Europa. Només un 2% diuen llengües no europees. És a dir, del 7% d'al·lòctons no castellanoparlants, no arriba al 30% (2 sobre 7) els que declaren L1 no europees.

En canvi, segons l'enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya (Ajenjo *et al.* 2008), basada en 1.050 qüestionaris passats a immigrants l'any 2006, gairebé la meitat dels qui afirmen identificar com a pròpia una llengua distinta del català o el castellà declaren àrab (42,8% dels al·lòctons) o berber (6,95%). Si extrapoléssim aquests resultats a l'enquesta anterior, àrab i amazic sols ja haurien de suposar la meitat d'al·lòctons i, com hem vist, el conjunt de no europees no arriba al 30%. No hi ha coincidència, doncs, en les dades dels dos estudis.

D'altra banda, segons el document *Perfils sociodemogràfics dels col·lectius més*

nombrosos a Catalunya (Secretaria per a la Immigració 2009), que utilitza dades del padró a 1 de juliol de 2009, si sumem tots els habitants amb nacionalitat d'un país on no es parli espanyol, tenim 794.537 individus sobre una població total de 7.551.859, per tant 10,52% de presumptes al·lòctons de L1. I això sense comptar-hi ni un bolivià, ni un equatorià, ni un peruà, etc., ni tan sols un paraguaià, i descartant també les 70.379 persones «d'altres països» (que inclouran sens dubte uns quants castellanoparlants, però també molts parlants de llengües africanes i asiàtiques, com a mínim). És a dir, segons el padró tenim, en estimació baixa, més del 10% de parlants de L1 diferent del castellà o el català. Un 5,73% són de països amb llengües no europees, i per tant podem presumir entorn d'un 5% de parlants d'aquestes llengües (és possible que alguns guineans o hindús, per exemple, tinguin una L1 europea). Els marroquins són el 3,19% de la població total i el 30,36% de la població de nacionalitat estrangera de països no castellanòfons.

Així doncs, tres aproximacions perfectament legítimes des del punt de vista metodològic —un qüestionari a la població en general, un qüestionari del qual només tenim en compte els informants immigrants, i una prospecció en el cens— ens donen dades considerablement diferents. Encara hi podem afegir les dades lingüístiques de l'Idescat, basades en 7.300 enquestes sobre població de 15 anys en amunt, que ens donen un 9,3% d'al·lòctons el 2008 (Idescat 2008: 33).

Taula 1: Comparació entre fonts de dades

	<i>Strubell 2008</i> (<i>Digu'm, si us plau, quina llengua va parlar primer, a casa, quan era petit</i>)	<i>Ajenjo et al. 2008</i> (<i>Identificació lingüística de la població immigrada</i>)	<i>Secret. Immigració 2009</i> (<i>Persones de nacionalitats on no és oficial el castellà</i>)	<i>Idescat 2008</i> (<i>Llengua inicial de la població de 15 anys i més</i>)
estrangers no castellanoparlants (% sobre població total)	6 %	4,98%	10,52%	9,3%
àrab, amazic, llengües no europees (% sobre població al lloctona no castellanoparlant)	28,5% (llengües no europees)	42,28% (àrab) 6,95% (amazic)	30,32% (Marroc)	30,59% (àrab)

Cal dir que tenim aquí dues metodologies diferents: la inferència estadística basada en una enquesta (amb una pregunta sobre la L1 en el cas de Strubell i Idescat, i sobre la «llengua d'identificació» en el cas d'Ajenjo) i la inferència a partir de la nacionalitat basada en el cens. Inferir la llengua d'una persona pel seu passaport aboca a errors molt freqüents, evidentment. No ens sabem estar de donar-ne un exemple molt gràfic aportat per Fuster (2004: 24): «Era en un centre dels que visitava com a professor del Programa d'Educació Compensatòria, i una mestra em va cridar i em va dir: –¡Mira qué burros son estos paquistaníes, que siendo del mismo país ni hablando se entienden! Naturalmente! L'un parlava panjabi i l'altre urdú. [...] el que sí que sabia aquesta mestra és que l'urdú era la llengua oficial del Pakistan i que, per tant, tothom l'havia de saber.»

És clar que aquí es tracta només d'inferir-ne els parlants que no tenen ni el català ni el castellà com a L1. Però fins i tot així, hi ha un marge d'error. No només perquè les dades no tenen en compte la part de ciutadans de països

hispanoamericans que tenen una altra L1⁴ (i en el cas dels paraguaians pot ser molt alta: només un 6,4% de la població del Paraguai, segons dades del cens de 1992, és monolingüe en espanyol i hi ha un percentatge remarcable de monolingües en guaraní), sinó també perquè hi poden entrar altres factors inesperats. Un exemple: en les dades de ciutadania que inclouen també lloc de naixement (Secretaria per a la Immigració 2009) podem comprovar que sempre hi ha un contingent de nacionals d'x nascuts a y. Generalment són proporcions molt petites, que no alteren gaire el panorama (16 ciutadans colombians empadronats a Catalunya i nascuts a Armènia o 102 argentins nascuts a Rússia o Ucraïna). Però pot passar que sí que arribin a uns nivells molt significatius: dels ciutadans italians empadronats a Catalunya a 1 de

⁴ Per això els n'hem exclòs en bloc, a fi de fer una estimació a la baixa d'al·lòfons. Una altra pista podria ser, és clar, el percentatge de parlants de cada llengua que ens donen les dades demolingüístiques d'un determinat país, però això només tindria validesa si les persones que emigren fossin una mostra equilibrada dels seus països. Tanmateix, sovint l'emigració d'un país a un altre concentra molta gent d'una determinada zona, classe social, etc.

gener de 2008, més del 33% havien nascut a l'Argentina o a l'Uruguai.⁵ Els podem suposar de L1 no castellana? En quina proporció? D'altra banda, quants ciutadans d'origen immigrant que ja han adquirit la nacionalitat espanyola no tenen el castellà com a L1? I dels nascuts aquí però que conserven una altra nacionalitat, quants han rebut com a L1 la llengua o llengües dels ancestres i quants han consumat la substitució lingüística? Precisament per combatre l'excessiva confiança en la relació entre nacionalitat i llengua, i per trencar una imatge social que estimava sempre el nombre de llengües aportades per la immigració com a inferior al nombre de nacionalitats (pel fet de comptar només llengües oficials, és clar), el GELA va emprendre l'inventari de llengües a Catalunya (Junyent *et al.* 2005). En tot cas, la recerca amb dades quantitatives té el gran avantatge de poder treballar amb instruments estadístics, però en canvi ja sabem que té el greu inconvenient d'aprofundir poc. L'estadística, imprescindible, no és gaire amiga de les petites minories, i les llengües de la immigració tenen a veure molt amb minories petitíssimes.

2. QUÈ ÉS UNA LLENGUA? QUI HO SAP, ELS PARLANTS O ELS LINGÜISTES?

La necessitat de millorar les eines de recollida de dades ha portat a afinar les preguntes, sens dubte. A distingir, per exemple, entre competència i ús, entre L1

i llengua d'identificació, etc.⁶ Tanmateix, hi ha una frontera que es fa difícil (o impossible) de superar, i que a més constitueix una dificultat que comparteixen els mètodes quantitius i els qualitius: la necessitat de preguntar sobre llengües. «Quina llengua vas aprendre a casa, de petit», «en quina llengua parles amb x o y», «amb quina llengua t'identifiques», etc. Ens veiem obligats a treballar amb la idea de llengua com a premissa, sabent alhora que fa aigües.⁷ Això no tindria cap interès especial (al capdavant, totes les conceptualitzacions són qüestionables i provisionals) si no fos perquè pot convertir la recerca demolingüística i sociolingüística en una feina d'adoctrinament.

De tota manera, no cal pas arribar a plantejar-se els grans dubtes epistemològics sobre què és una llengua per trobar entrebancs en la recerca. Molt més de peus a terra i sense posar en

⁶ Les formulacions concretes en els qüestionaris van canviant lleugerament en pro d'una major precisió. Per exemple, entre l'EULC i l'EULP hi ha petits ajustos. L'EULP (2008) pregunta per la «Llengua inicial: Llengua que la persona entrevistada diu haver parlat primer a casa seva», pregunta que correspon a «“primera llengua” de la primera edició de l'Enquesta dels usos lingüístics de l'any 2003», i per la «Llengua d'identificació: llengua que la persona entrevistada considera com la seva llengua», que correspon a «la “llengua pròpia” de la primera edició de l'Enquesta dels usos lingüístics de l'any 2003.» (Idescat 2008: 25).

⁷ «El concepte mateix de llengua discreta és probablement un artefacte cultural europeu fomentat per processos com ara l'alfabetització o l'estandardització. Qualsevol intent de comptar llengües és més aviat un artefacte del procediment de classificació que no pas un reflex de les pràctiques comunicatives. La lexicoestadística no ens dona cap definició no arbitrària de termes com "llengua", "dialecte", "família", etc.» (Romaine 1994: 12). «La confusió que han creat les idees associades a la llengua materna ha provocat que el concepte hagués de ser redefinit sovint» (Junyent 1998: 75).

qüestió què hi ha darrere l'etiqueta «llengua», el ventall de respostes que ofereixen els informants davant qualsevol qüestió sobre què parlen ens enfronta a un dilema essencial: els hem de fer cas o no? Hem de fer servir els glotònims que ens ofereixen a l'hora de classificar i inventariar llengües, o hem de reinterpretar-los segons criteris suposadament més asèptics i informats, els dels lingüistes. Qui sap què parla la gent? La gent o la ciència?⁸

Fixem-nos en el cas de l'amazic,⁹ que ens permet exposar diferents aspectes del problema. El primer, el glotònim. Al Rif, zona d'origen d'una part molt important de la immigració marroquina amazigòfona de Catalunya, s'usa amb freqüència el terme «tarifit». També és d'ús comú «berber». Aquesta és generalment la denominació que usen els parlants aquí quan se'ls pregunta en què parlen (i no prefereixen contestar una altra cosa, com veurem tot seguit). Fins al punt que, com destaca Lamuela (2002: 1), alguns acadèmics defensors de la llengua i la cultura amazigues opten també per aquesta denominació, per més que en origen sigui despectiva. A Catalunya, però, ha anat guanyant terreny el glotònim «amazic» com també la idea que cal evitar «berber». Llorenç Comajoan (comunicació personal) va ser testimoni d'una escena curiosa: en una classe de primària el mestre feia corregir a uns nens

marroquins el terme «berber», que havien contestat espontàniament, per «amazic», cosa que feien amb aplicació. També en aquest cas són els mestres d'aquí, els «altres», qui saben quin és el nom adequat de la seva pròpia llengua.

«Berber», però, si més no té l'avantatge d'aglutinar totes les varietats magrebines supervivents de l'arabització. «Tarifit», en canvi, fa referència només a la varietat del Rif. Ara bé, la ideologia de reivindicació de l'amazic recolza en la idea d'una sola llengua amb varietats més o menys allunyades, i no pas de diverses «llengües amazigues». Sabem prou bé que una opció o una altra en aquest sentit té implicacions polítiques de gran importància per als actors implicats. Afortunadament, en aquest cas podem recórrer a lingüistes amazics que donen legitimitat per ambdues bandes a la tria. Però no sempre és així.

3. LLENGÜES DE DEBÒ, DIALECTES I PATUESOS

Ara bé, el glotònim de les parles històriques del Magrib és només un aspecte del problema. És molt freqüent que els immigrants al loglots responguin preguntes sobre la seva llengua d'una manera encara més ambigua (per exemple, ni amazic, ni berber, ni rifeny, ni àrab: marroquí). Encara més: que ocultin determinades parles i en subratllin especialment altres, com ara els informants igbos de Reynolds (2005: 215): «Em va sorprendre que els membres d'aquesta elit migratòria diguessin que tots ells eren parlants nadius d'una cosa així com anglès estàndard o anglès britànic, i en general també d'un pidgin anglès de Nigèria». No esmenten l'igbo.

Sembla clar que les motivacions per

⁸ No és infreqüent que els lingüistes manifestin ben poca consideració pels parlants quant a les pròpies llengües. Un exemple: «África representa desde un punto de vista lingüístico un mosaico de diferentes lenguas. Sus hablantes, en gran medida analfabetos o con escasos estudios, ignoran no sólo a veces su propio país de procedencia, sino la lengua que utilizan» (García Marcos i Carmona García 2002: 71).

⁹ Per a una exposició sintètica sobre problemes semblants en altres llengües, vegeu Monrós (2009).

ocultar més o menys unes llengües o per subratllar-ne unes altres tenen a veure amb diversos factors, un d'ells les ganes de ser cooperatiu, com el cas precedent. Molt sovint, la clau és el prestigi, o més aviat el desprestigi, d'una certa varietat que no assoleix en les representacions dels mateixos parlants l'estatus de «llengua» (entesa a la manera estandardocèntrica que dèiem) i es queda en patuès perquè no s'escriu ni s'usa en cap funció considerada prestigiosa. Aquesta variant, que segur que té un nom o diversos, no se sent com a resposta adequada quan una autoritat —el mestre, l'investigador— et pregunta quina llengua parles. Llengües ho són el francès o l'àrab, que s'escriuen i s'aprenen a l'escola, no pas el berber. La qual cosa explica la gran dificultat per establir de manera fiable quina és la proporció d'amazigòfons entre la immigració marroquina i l'enorme variabilitat de les dades i de les fonts.¹⁰

Per «descobrir», doncs, quina és la llengua que parlen moltes de les persones immigrades calen instruments de molt menys abast que el qüestionari, però de més profunditat. Tanmateix, fins i tot les entrevistes personals s'enfronten a greus

dificultats en aquest àmbit:

«Durant les entrevistes realitzades als alumnes amazigòfons, cridava l'atenció la dificultat d'aclarir quina llengua parlaven amb els seus pares. La major part dels alumnes deien que parlaven «marroquí», alguns feien servir el terme «magribí», però mentre que alguns utilitzaven indistintament «marroquí» i «àrab», altres atorgaven idèntic significat als termes «marroquí» i «berber». En cap cas van sorgir espontàniament les paraules amazic o tamazight. A més, les seves respostes es contradeïen, en part, amb la informació aportada pels adults de l'escola i tampoc eren coincidents amb les meves observacions a l'aula: uns deien que parlaven marroquí i uns altres que parlaven berber, però el cas és que s'entenien entre ells (Areny 2007: 366)».

Per evitar el problema cal buscar una manera de poder observar com parlen i així prescindir del que diuen que parlen. Un sistema és el de mostrar objectes o imatges i demanar com els diuen a casa. Fa uns anys Carles Castellanos va dissenyar un qüestionari d'aquesta mena per al GELA, que es va passar a diverses escoles primàries del Maresme i que va proporcionar uns resultats d'aproximadament un 60% d'amazigòfons entre els nens marroquins d'aquesta zona. Aquest mètode és molt útil per esquivar dues tendències molt freqüents en les entrevistes i els qüestionaris amb preguntes directes: les ganes de fer-ho bé (dic la resposta «correcta») i les ganes de quedar bé (dic la resposta que crec que espera l'investigador) (Garrett 2007: 117), ja que no es demana categoritzar una manera de parlar amb una etiqueta, un glotònim, sinó senzillament dir com anomenen determinat objecte. Se suposa que és més difícil pressuposar una resposta

¹⁰ Segons Tilmatine (2005: 84), la gran majoria de marroquins que viuen a Espanya «són d'origen amazic (berber) i es troben sovint en grans zones de concentració, com la zona de Vic-Manlleu o de Mataró on, de vegades, fins al 90% dels marroquins són amazics». Diferents mitjans reproduïen l'estimació d'un 80% d'amazigòfons entre la població d'origen marroquí resident a Catalunya (per exemple, Vilaweb: Diari de l'Escola:

<<http://www.vilaweb.cat/www/diariescola/noticia?id=3569330>>). També Areny (2007: 357) estima aquest percentatge. En canvi, en l'enquesta 2007 de l'Idescat (2009: 11) es diu que l'amazic és la L1 d'un 12,2% dels enquestats al loglòs, davant d'un 16,6% d'àrab. Si menystenim els possibles parlants magribins d'altres llengües, l'amazic seria, doncs, la L1 del 42,36% i l'àrab del 57,64%.

«correcta» o «esperada» en aquest cas.

Ara bé, com més consciència lingüística tinguin els enquestats, més problemes presentarà. D'aquí que utilitzat amb informants d'una certa edat presenti problemes, per tal com a més edat més pressupòsits, més consciència d'una manera de dir «correcta». N'és una excel·lent il·lustració l'apunt de F. Xavier Vila (2009) sobre treball de camp justament amb alumnat magribí de secundària:

«Un dels objectius del dia és posar a prova un test per destriar arabòfons i amazigòfons que ens ha dissenyat el nostre col·laborador Carles Múrcia, confegit a base d'imatges que fan referència a mots clarament diferents en àrab i amazic. El resultat és contradictori. Per a començar, la prova demostra que cal més temps del previst per a fer la prova, així com una mica d'aïllament; altrament, costa de distingir les respostes dels nens, que parlen baix, com si els fes vergonya que uns adults autòctons els sentissin parlar en les seves llengües. En segon lloc, constatem que encara que el test preveu les respostes possibles en àrab dialectal i en diverses varietats dialectals amazigues, les respostes dels informants són molt més variades del que prevèiem, i en molts casos costen d'atribuir a una o altra llengua; fa l'efecte que les possibilitats de resposta són molt més nombroses que les que ens ofereix el test *a priori*. A més, i com ja esperàvem, es detecta una forta barreja de llengües: un mateix informant ens diu una paraula en amazic i la següent en àrab. És possible que la manca de vocabulari en amazic faci que els amazigòfons omplin el seu vocabulari amb termes àrabs manllevats no pas al Marroc, sinó directament a Catalunya, en contactes amb els arabòfons».

Amb tot, la recerca ofereix fruits ben interessants de cara a la comprensió de les representacions lingüístiques. Vila continua:

«Els tests de vocabulari permeten constatar de nou la jerarquia entre llengües vigent a la comunitat. D'una banda, una nena es resisteix a dir ni un sol mot en àrab, insistint que és espanyola. En un altre cas, en veure el test, i encara que se li digui que no és el que ha de fer, una de les nenes escriu les respostes en àrab i ens les ensenya amb tota satisfacció. Tot seguit es posa a ajudar un company. Li preguntem com és que l'ha d'ajudar a dir les paraules que usa amb els seus pares i la nena contesta que el company no parla pas àrab amb els pares, sinó «berber»... com ella mateixa. Però que el que ella vol és mostrar l'àrab que sap, i mostrar que el sap escriure. Quan li dic que preferim saber què diuen a casa, i no pas què aprenen d'àrab, es mostra estranyada —«el berber no me gusta»—. Davant la nostra insistència, s'ofereix a escriure els mots amazics... en àrab. Li demano si sap escriure en l'alfabet del berber i diu que no sap escriure en... en... —consulta el seu company en la seva llengua— i diu «en tamazigh». Eureka! O sigui que «berber» és la llengua que parlen i tamazigh la que es pot escriure? La nena només s'avé a col·laborar davant de la meua proposta d'escriure-ho en un alfabet «que serveix per a totes les llengües»: curiosament, quan em veu transcriure mots amazics en alfabet fonètic internacional em corregeix, i suggereix que escrigui una [u] amb *ou*, com en les grafies afrancesades. Una revisió del seu qüestionari permet constatar que ha indicat *àrab* en tota mena de relacions què hauria hagut de posar *amazic* (Vila 2009)».

Com veiem, l'apunt inclou

jerarquització de llengües,¹¹ ocultació, grafocentrisme, tota una col·lecció de fenòmens. Molt per estudiar i molt per aprendre del que per als lingüistes és una gran sort: tenir a tocar parlants de dotzenes de llengües i un enorme ventall de situacions sociolingüístiques diferents. I també un paper important a fer com a activistes de la preservació de la diversitat lingüística. A poc a poc, a Catalunya l'amazic deixa de ser considerat un patuès sense importància. Un motiu d'orgull i no pas de vergonya. I el model català de reivindicació de la pròpia parla i de superació de la jerarquització amb la llengua estatal hi té sens dubte alguna cosa a veure. Tampoc nosaltres no estem lliures d'etnocentrisme, també a vegades veiem els altres com no volem que ens vegin a nosaltres. És clar que cadascú ha de trobar el propi camí, però el respecte i l'empatia ens haurien de permetre fer propostes des de la nostra perspectiva, i no pas quedar-nos al marge per un excés de pudor anticolonial. La política de preservació del català no és ni unívoca ni

¹¹Ja se sap que el lloc que ocupa una llengua en una determinada jerarquia no té res a veure amb la llengua en si. Vila mostra un cas de prestigi de l'àrab. Tanmateix, en altres contextos l'àrab pot ser la llengua ocultada, com en l'exemple que en dona Calvet (1999: 104):

En Mohamed em va explicar que no parlava àrab, que havia nascut a França, mai no havia estat al Marroc, i que l'àrab era massa difícil per a ell... Després, parlant d'això i d'allò, va sortir la qüestió de la seva mare, que, segons ell, no sortia de casa.

—«Ni per anar a comprar?»

—«No», va respondre orgullosament en Mohamed, «sóc jo qui va a comprar».

—«La teva mare et fa la llista de les coses que s'han de comprar?»

—«No, la meva mare no sap escriure. Em diu el que cal comprar i ja està.»

De sobte em va venir un dubte: «La teva mare parla francès?»

—«No, no l'entén gens».

—«I en què hi parles, tu?»

—«Doncs en àrab», em va contestar com si fos una obvietat.

perfecta, però potser pot donar bones idees a altres comunitats. I segur que hi ha un munt de bones idees que altres comunitats han tingut i que ens podrien suggerir nous camins.

4. BIBLIOGRAFIA

AJENJO, Marc [et al.] (2008). *Les condicions de vida de la població immigrada a Catalunya*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

ARENY, M. Dolors (2007). «L'acomodació de la població escolar amazigòfona a Catalunya». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 47, p. 353-385.

CALVET, Louis-Jean (1999). *La guerre des langues et les politiques linguistiques*. París: Hachette.

CLYNE, Michael; KIPP, Sandra (2006). «Australia's community languages». *International Journal of the Sociology of Language*, núm. 180, p. 7-21.

GARRETT, Peter (2007). «Language attitudes». A: Llamas, C.; Mullany, L.; Stockwell, P. *The Routledge Companion to Sociolinguistics*. Londres, etc.: Routledge, p. 116-121.

FUSTER I SOBREPÈRE, Claudi (2004). *La volta a l'escola en vuitanta mons: diari d'un mestre de la diversitat*. Barcelona: Rosa Sensat.

GARCÍA MARCOS, F. J.; CARMONA GARCÍA, J. P. (2002). «Contacto lingüístico y tipología de lenguas en Almería». A: Luque Durán, J. de D.; Pamies Bertrán, A.; Manjón Pozas, F. J. (ed). *Nuevas tendencias en la investigación lingüística*. Granada: Granada Lingüística, p. 67-77.

- IDESCAT (2008). *Enquesta d'usos lingüístics de la població 2008*. Barcelona: Departament de la Vicepresidència i Institut d'Estadística de Catalunya, 2009.
- IDESCAT (2009). *Enquesta demogràfica 2007: document de síntesi*. Barcelona: Institut d'Estadística de Catalunya. Disponible a: <www.idescat.cat/cat/idescat/serveis/premsa/ed2007ds.pdf>
- JUNYENT, M. Carme (1998). *Contra la planificació*. Barcelona: Empúries.
- JUNYENT, M. Carme [et al.] (2005). *Les llengües a Catalunya*. Barcelona: Octaedro
- LAMUELA, X. (2002). *El berber: estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la del berber o amazig*. Barcelona: Departament de Benestar i Família.
- MONRÓS, Eva (2009). «D'alguns factors rellevants en la definició de llengua». A: M. Carme Junyent (ed.). *Llengua i acollida*. Barcelona: Horsori.
- REYNOLDS, R. R. (2005). Immigration geographies, multilingual immigrants, and the transmission of minority languages: Evidence from the igbo brain drain. *Georgetown University Round Table on Languages and Linguistics*, 214-223
- ROMAINE, S. (1994). *Language in society: an introduction to sociolinguistics*. Oxford [etc.]: Oxford University Press, 1994.
- SECRETARIA PER A LA IMMIGRACIÓ (2009). [en línia]. *Perfils sociodemogràfics dels col·lectius més nombrosos a Catalunya: xifres a 1 de juliol de 2009*. Disponible a: <<http://www.migracat.cat/document/3e437c9368e26f7.pdf>> (consulta: febrer 2010).
- STRUBELL, Miquel (2008). *Llengua i identitat a Catalunya 2008*. [en línia]. Disponible a <http://www.uoc.edu/portal/_resources/CA/documents/sala_prensa/noticies/Llengua_i_identitat-premsa.pps>
- TILMATINE, M. (2005). «La immigració amaziga a Catalunya: l'aposta identitària i ciutadana». *Llengua i Ús*, 34 (3r quadrimestre), p. 84-89.
- VILA, F. Xavier (2009). «Divendres 17 d'abril de 2009: Sant tornem-hi amb el treball de camp - magribins a Sabadell». A: *Amb certa calma - qüestions de llengua i societat*. [en línia]. (Consulta: 6 de febrer de 2010). Disponible a: <<http://slcat.blogspot.com/search?updated-max=2009-04-26T19%3A41%3A00%2B02%3A00&max-results=7>>